

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАУКОВИХ ПАРКІВ

Ключові слова: інноваційна інфраструктура, науковий парк, вищий навчальний заклад, консорціум, науково-технічна діяльність, інноваційний продукт.

В Програмі розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2011 р., констатується, що «на даний час не визначено інституційних засад формування національної системи, не створено сприятливих умов для збільшення кількості підприємств, що впроваджують інновації» [1]. Однією з основних проблем такого стану речей в Програмі визначено, зокрема, нерозвинутість інноваційної інфраструктури, недостатня кількість інноваційних підприємств, наукових парків, центрів трансферу технологій і промислових кластерів. Інноваційна інфраструктура розвивається безсистемно й без належної державної підтримки. Тобто проблемною ланкою в розвитку інноваційної діяльності в Україні є відсутність ефективних структур спроможних перетворювати ідеї в науково-технічні розробки і забезпечувати впровадження останніх у виробництво.

В цьому сенсі слід зазначити, що одним із головних учасників навчального етапу інноваційного процесу перш за все стають вищі навчальні заклади (далі — ВНЗ). Оскільки, по-перше, вони мають багатолітні наукові школи та фахівців з високим рівнем професійної кваліфікації та великий досвід науково-практичної роботи, що сприяє забезпеченню вагомих результатів за профілем відповідних кафедр; по-друге, вони ще у часи СРСР були активними учасниками досить розповсюджених на той час навчально-науково-виробничих об'єднань, міжвузівських експериментально-виробничих комплексів або гозпрозрахункових наукових об'єднань. Як зазначає А. І. Потеряйко [2], в СРСР, економіка якого була однією з провідних в Європі, саме в таких великих об'єднаннях було сконцентровано виробництво високотехнологічної продукції і забезпечувався інтегруючий життєвий цикл виробу від конструкторської розробки до його обслуговування у покупця. Проте з переходом економіки України на ринковий шлях розвитку замість модернізації і реформування, на жаль, було штучно зруйновано багато науково-виробничих об'єднань (комплексів), які склалися з ВНЗ та технологічно пов'язаних підприємств. На жаль законодавство того періоду не було зорієнтоване на ефективну співпрацю виробничих підприємств з інтелектуальним середовищем державних ВНЗ.

Аналіз нинішнього правового регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні дозволяє зробити висновок, що в країні створено мінімально необхідну нормативно-правову базу для практичної реалізації інноваційної політики держави, в т.ч. з метою створення умов для розвитку науково-технічної діяльності ВНЗ в 2009 році було прийнято Закон України «Про наукові парки» [3].

Проте чинним законодавством досі чітко не визначено структуру національної інноваційної системи. Окремі її сегменти, такі як інституційний устрій суб'єктів інноваційної діяльності, пріоритети науково-технологічного та інноваційного розвитку економіки, програмно-цільове фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності, підтримка участі ВНЗ в інноваційній діяльності, а також у сфері трансферу технологій продовжують розвиватися спорадично та неузгоджено. На сьогодні

вітчизняною юридичною наукою, вважає Ю. Є. Атаманова, ще не вироблено єдиного підходу до визначення інноваційних відносин [4, с. 199].

Також необхідно мати на увазі, що рівень конкурентоздатності національної економіки залежить в тому числі й від потенціалу регіонів та великих міст, що часто самі створюють навколо себе рух товарів, капіталів, інновацій тощо, є достатньо значним і тому має самостійне значення. Таким чином, доцільно розглядати проблему розвитку інноваційної інфраструктури окремо, в аспекті однієї з її складових, в рамках теми дослідження — конкурентоздатність функціонування наукових парків, які створюються в рамках одного регіону.

Отже, метою статті є аналіз діючого законодавства щодо діяльності наукових парків та обґрунтування пропозицій з його вдосконалення з використанням господарсько-правових засобів.

За останні десять років в Україні проведено багато наукових досліджень та зроблено практичних зусиль у напрямі розвитку та існування інноваційних структур. Серед наукових робіт у цій сфері необхідно відзначити монографічні видання під редакцією О. А. Мазура [5], М. В. Гамана [6], О. Д. Святоцького, П. П. Крайнева, С. Ф. Ревуцького [7], С. Ф. Смеричевського, Д. Є. Висоцького [8], Ю. Є. Атаманової [4; 9], Д. В. Задихайла [10], М. Д. Василенка [11], О. Е. Сімсон [12], в яких присвячено достатньо уваги створенню та функціонуванню технологічних парків та технополісів, створених на базі або за ініціативи наукових установ. В той же час питання щодо законодавчого регулювання діяльності наукових парків, засновником яких або одним із засновників є вищі навчальні заклади, в них практично не розглядалися.

Правові основи створення навчально-науково-виробничих комплексів були закладені в освітнім законодавстві вже в 1994 р. з прийняттям «Положенням про навчальні і навчально-науково-виробничі комплекси» [13].

Однак через законодавчу неврегульованість питань щодо їх визначення, класифікації та порядку створення, відсутність державної фінансової підтримки та відповідної матеріально-технічної бази створені на той час в Україні інтеграційні об'єднання за участі в них ВНЗ перетворилися поступово у звичайні комерційні структури, або ж тривало перебували в ранній стадії становлення, або існують як «віртуальні організації і не перетворюються в юридичні конструкції, які потребують правового порядку, тобто для права ця тема ще є закритою» [14, с. 285].

На сучасному етапі розвитку інноваційної інфраструктури прикладом інноваційної структури договірною типу є науковий парк «Київська політехніка», який було створено з метою організації розробки, виробництва і впровадження наукоємної, високотехнологічної продукції на українському і зовнішньому ринках [15]. У його середовищі створено оптимальні умови для розробки інтелектуальної продукції, здійснення наукового і кадрового супроводу її промислового випуску та виведення на ринки. Розпорядженнями Кабінету Міністрів України визначено такі пріоритетні напрями інноваційної діяльності цього парку: енергетика сталого розвитку; розвиток інноваційних складових інформаційного суспільства; стратегічне планування розвитку систем життєзабезпечення регіонів України; системи спеціального і подвійного призначення; біотехнічні системи і технології. Рішенням Вченої ради університету з 2011 р. затверджено ще один напрям інноваційної діяльності: розвиток медико-інженерної складової охорони здоров'я. Наразі в партнерстві з науковим парком співпрацюють 59 компаній і організацій.

Для комерціалізації науково-технічної та інноваційної діяльності науковців і фахівців у сфері високих технологій в 2008 р. Міністерство освіти і науки України листом від 15 лютого 2008 р. № 14/111-141 рекомендувало ВНЗ з метою виконання п.21 доручення Кабінету Міністрів України від 18.07.07 р. № 30457/2/1-07 до Постанови Верховної Ради України від 27.06.07 р. № 1244-V «Про рекомендації парламентських слухань на тему «Національна інноваційна система України: проблеми формування і реалізації» створювати інноваційно орієнтовані консорціуми [16].

Однак слід визнати, що на той час навчально-науково-виробничі комплекси та консорціуми не отримали широкої практики застосування, оскільки не знайшлося потенційних інвесторів, які бажали б взяти участь у процесі комерціалізації результатів інтелектуальної власності ВНЗ. Ті з них, які вже були створені, існують формально або здійснюють реалізацію певних напрямів напівлегально.

В законопроекті «Про вищу освіту» право ВНЗ на створення комплексів та консорціумів все ж залишено, проте дещо розширено тим, що їх учасники зберігають статус юридичної особи та фінансову самостійність, а також передбачається, що Положення про консорціум затверджується Кабінетом Міністрів України [17, ч. 3 ст. 22].

Врешті-решт у 2009 році законодавцем з метою проведення системної та цілеспрямованої державної політики у сфері інноваційної, наукової та науково-технічної діяльності для інтенсифікації економічного розвитку та зміцнення позицій України як конкурентоспроможної країни на світовому ринку високотехнологічних товарів та послуг, підвищення її міжнародного іміджу було прийнято Закон України «Про наукові парки» [3]. Цей закон сприяв більш послідовному забезпеченню правових, економічних, організаційних відносин, пов'язаних зі створенням та функціонуванням наукового парку як юридичної особи.

Так, згідно з ч. 4 ст. 1 цього закону науковий парк — це юридична особа, що створюється з ініціативи ВНЗ та/або наукової установи шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розробки і виконання проектів наукового парку. Згідно зі ст. 5 цього закону, установчими документами наукового парку є засновницький договір та статут. У засновницькому договорі про створення наукового парку визначаються зобов'язання засновників створити науковий парк, порядок їхньої спільної діяльності щодо його створення, порядок передачі науковому парку майна та нематеріальних активів засновників. У статуті наукового парку зазначаються: найменування юридичної особи, мета, завдання та функції наукового парку, відомості про склад засновників, розмір і порядок створення статутного та інших фондів, порядок розподілу прибутку і збитків, органи управління науковим парком, їхня компетенція, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до наукового парку та виходу з нього, порядок ліквідації та інші відомості, що відповідають законодавству України. Це означає, що для наукового парку характерними є ознаки, притаманні господарському товариству. Тобто ВНЗ отримали право створювати господарське товариство, діяльність якого буде скерована на практичне впровадження результатів інтелектуальної власності ВНЗ.

Згідно з ч. 3 ст. 13 цього закону, ВНЗ та/або наукова установа можуть брати участь у формуванні статутного фонду наукового парку лише шляхом внесення до нього нематеріальних активів (майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності) у порядку, встановленому законодавством України. Тобто створення наукового парку за участі ВНЗ потребує від нього наявності конкурентоспроможної інтелектуальної власності, яка може використовуватись за двома основними напрямками: по-перше, як внесок до

уставного фонду наукового парку з метою використання у власній науково-техніко-технологічній діяльності; по-друге, для подальшої реалізації інтелектуальної власності іншим зацікавленим суб'єктам господарювання.

Можливо, законодавець припускав, що у ВНЗ є значна кількість результатів інтелектуальної власності, які мають потенціал комерціалізації. Як показали перші роки дії цього закону, наукові розробки ВНЗ в більшості випадків не оформлені як результати інтелектуальної власності, не мають правового захисту, а отже, не мають матеріальної форми, тому не поставлені на баланс ВНЗ в бухгалтерському обліку. Безумовно, необхідно оформити наукові розробки ВНЗ у вигляді інтелектуального продукту, але для цього необхідний час і кошти. Тому наразі для більшості ВНЗ це є перешкодою і не дозволяє їм бути засновником наукового парку.

Крім цього, сам закон має певні неузгодженості стосовно правового статусу наукових парків. Так, формування статутного фонду передбачає, відповідно, корпоративний принцип участі в управлінні науковим парком і в прийнятті рішень (а саме залежно від частки (розміру) в статутному фонді). Проте, виходячи з аналізу ст. 1 цього закону, науковий парк створюється з ініціативи ВНЗ та/або наукової установи, які, згідно з ч. 6 ст. 13 здійснюють контроль за діяльністю наукового парку, щорічно заслуховують звіти про його діяльність. Викладене свідчить, що такий засновник як ВНЗ та/або наукова установа мають більш відмінні права організаційного характеру, ніж інші засновники наукового парку, при цьому незалежно від розміру його вкладу в статутний капітал. Це, по-перше, не може бути властивим підприємствам корпоративного типу, тобто господарським товариствам, по-друге, не приваблює інших співзасновників, потенційних інвесторів, які беруть участь, вкладаючи кошти в статутний фонд наукового парку.

Навряд чи можна вважати достатньою можливістю ВНЗ бути засновником лише одного наукового парку на умовах, які зараз закладені в законі. Враховуючи, що кожен ВНЗ має багато кафедр, кожна з яких має свої напрями наукової діяльності в рамках визначеної спрямованості й серйозні напрацювання за різногалузевим використанням, постає дилема щодо правового режиму на об'єкт інтелектуальної власності, який буде внесено в статутний фонд та інші об'єкти інтелектуальної власності ВНЗ, які він може запропонувати в подальшому партнерам парку. Якщо б науковий парк створювався як об'єднання без формування статутного фонду, то всі об'єкти інтелектуальної власності на однакових умовах були б пропозиціями для партнерів.

Також слід зазначити, що ст. 7 Закону України «Про наукові парки» передбачає можливість створення наукового парку лише за погодженням з МОНмолодьспорту України в порядку, затвердженому постановою КМУ від 3 лютого 2010 р. № 93 [18], що дещо стримує створення наукового парку. Наразі в Україні після прийняття закону створено або створюються лише декілька наукових парків на базі ВНЗ IV рівня акредитації, серед них: науковий парк «Аерокосмічні інноваційні технології» (на базі Національного авіаційного університету (м. Київ), який створено в рамках проекту ЄС «Підтримка наукоємних та інноваційних підприємств та трансферу технологій в Україні»); науковий парк «Київський університет ім. Т. Шевченка» (спільно 12 науковими установами і 2 ВНЗ), створюється науковий парк «АГРОЕКО» (до складу засновників пропонується включити 7 наукових установ, органи влади та Національний університет біоресурсів і природокористування), Хмельницький національний університет виступає ініціатором створення наукового парку «Інноваційний розвиток Поділля», ряд університетів обговорюють можливу інтеграцію з потенційними

співзасновниками. Донецький науковий центр НАН України та МОН України (охоплює Донецьку та Луганську область) пропонує поетапний підхід до формування мережі наукових парків з використанням механізму франчайзингового тиражування навколо ядра [19, с. 104]. Отже, необхідно констатувати, що цей закон поки що не став підґрунтям для активізації ВНЗ щодо комерціалізації їх наукових результатів.

Також, незважаючи на те, що цей закон покликаний розвинути процеси впровадження у виробництво інноваційної продукції, він взагалі не конкретизує правовий статус та місце наукового парку серед учасників інноваційних відносин. Не може влаштувати й те, що в Господарському кодексі України (далі ГК України) та Законі України «Про інноваційну діяльність» взагалі відсутні якісь правові засади наукових парків як суб'єктів інноваційної діяльності.

З метою оптимізації можливих організаційно-правових форм комерціалізації результатів наукових досліджень ВНЗ, а також щоб Закон України «Про наукові парки» був базовим для будь-яких навчально-науково-виробничих комплексів, необхідно розширити можливий правовий статус наукових парків, передбачивши можливість створення його не лише як юридичної особи, а й як договірного або статутного об'єднання ВНЗ та\або наукової установи з суб'єктами господарювання, в т.ч. шляхом об'єднання не лише майна, а\але й організаційних, координаційних зусиль. Крім того, вважаємо, що науковий парк має бути лише організатором поставлених цілей та завдань, а виконавцями в рамках реалізації певних інноваційних проектів мають бути або підприємства-співзасновники, або партнери (суб'єкти господарювання, що уклали з науковим парком договір про партнерство), або малі інноваційні підприємства, створені за участі ВНЗ. Проте поки що правове регулювання створення та діяльності останніх в Україні взагалі відсутнє.

Наприклад, в РФ з 2009 р. з прийняттям федерального закону № 217-ФЗ «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации по вопросам создания бюджетными научными и образовательными учреждениями хозяйственных обществ в целях практического применения (внедрения) результатов интеллектуальной деятельности» бюджетні ВНЗ отримали право створювати малі інноваційні підприємства [20]. Порядок створення таких підприємств ВНЗ дозвільний, тобто після проведення ВНЗ моніторингу результатів інтелектуальної діяльності, оцінки результату інтелектуальної власності, що буде внеском в статутний фонд підприємства, проведення зборів засновників, подачі документів та державної реєстрації підприємства ВНЗ у 7-денний термін повідомляє Міністерство освіти та науки РФ про створення малого інноваційного підприємства. Це, на думку керівників ВНЗ, «дозволить за 3–4 роки сформувати так званий «інноваційний пояс» навколо ВНЗ й стане значним внеском в інноваційну інфраструктуру РФ» [20, с. 33].

Отже, у зв'язку з вищевикладеними господарсько-правовими аспектами пропонуємо модернізувати Закон України «Про наукові парки» таким чином, щоб він передбачав можливість створення ВНЗ та\або науковою установою створення одного наукового парку як певного центру трансферу технологій, а в його рамках можливість створення ними малих інноваційних підприємств для виконання певного інноваційного проекту. З метою реалізації цього підходу пропонуємо внести зміни в ч. 4 ст. 1 Закону, виклавши її в такій редакції: «науковий парк — це об'єднання вищого навчального закладу та\або наукової установи з суб'єктами господарювання та негосподарськими організаціями (як вітчизняними, так і за участі іноземних інвесторів) з метою поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів учасників для організації, координації, контролю

процесу розробки і виконання проектів наукового парку». Це значно розширить можливі організаційно-правові форми наукових парків і в т.ч. надасть можливість створювати науковий парк як статутне або договірне об'єднання за вибором самих учасників й без обов'язкового формування статутного фонду. Розширення організаційно-правових форм правового статусу наукового парку полегшить й прискорить їх створення та початок організованої діяльності разом із зацікавленими партнерами. Виходячи з цього підходу до правового статусу наукового парку, норму щодо участі ВНЗ лише в одному парку слід залишити. Також у ст. 13 цього ж Закону доцільно передбачити правомочність ВНЗ та або наукової установи створювати малі інноваційні підприємства в рамках наукового парку для виконання в них певного інноваційного проекту, а саме доповнити ст. 13 пунктом 7 такого змісту: «7. Вищий навчальний заклад та\або наукова установа можуть бути засновником (співзасновником) інноваційного підприємства».

Відтак науковий парк стає новим самостійним суб'єктом господарської (інноваційної) діяльності зі спеціальною правосуб'єктністю, яка визначається та зумовлюється: певною метою, задля здійснення якої він створюється; спеціальним складом учасників: ВНЗ IV рівня акредитації та\або наукові установи та інші суб'єкти господарювання, тобто об'єднання негосподарських організацій з господарськими; обмеженими видами діяльності: спільно здійснювати наукову, науково-технічну, виробничу, інноваційну та іншу, не заборонену законом діяльність.

Незважаючи на певні особливості правового статусу наукового парку, він є суб'єктом господарювання, створеним у складі двох або більше засновників заради спільної господарської мети, для досягнення якої вони об'єднують свої зусилля та можливість спільно діяти протягом певного часу, координуючи свої спільні дії. Отже, діяльність наукових парків вимагає правового регулювання не лише освітнім законодавством, а комплексного взаємоузгодженого правового регулювання і господарським, й інноваційним законодавством. Проте законодавець не забезпечив послідовності у законодавчому врегулюванні діяльності наукових парків, оскільки ГК України не містить єдиного концептуального підходу до їх правового статусу взагалі як суб'єкта господарювання, а також як учасника інноваційних відносин, що стає перешкодою для їх ефективного функціонування. Наприклад, вбачається цілком виправданим, що в проекті Інноваційного кодексу України в розділі 4 «Суб'єкти інноваційної діяльності та учасники інноваційних відносин» передбачена глава 4.5. «Наукові парки», в якій закріплюються правові засади їх правового статусу, договору про партнерство у науковому парку, майнові відносини та фінансування наукового парку [21, с. 67–68].

Як слушно зауважує В.С.Щербина, «є не виправданим, що Господарський кодекс, приділяючи головну увагу правовому регулюванню організації і діяльності об'єднань підприємств, лише окреслює правове становище інших господарських об'єднань» [22, с. 161]. Тому вважаємо, що логічно було б надати нормам глави 12 ГК України характеру загальних норм щодо регулювання правового становища наукових парків, виходячи з яких у ГК України та інших актах законодавства визначалися б особливості правового становища об'єднань окремих видів суб'єктів. Як, наприклад, ст. 126 ГК України дає поняття холдинговій компанії, асоційованим підприємствам, а Закон України «Про холдингові компанії в Україні» регулює особливості їх створення, діяльності та ліквідації.

Отже, враховуючи, що згідно зі ст. 70 ГК України загальний статус об'єднань підприємств, а також основні вимоги до здійснення ними господарської діяльності

визначаються цим кодексом, пропонуємо в ГК України закріпити економічні та організаційні основи створення і діяльності наукових парків, а саме доповнити розділ 12 ГК України і закріпити загальний статус наукового парку у ст. 127 з назвою «Наукові парки» таким змістом: «1. Науковий парк — це об'єднання вищого навчального закладу IV рівня акредитації та/або наукової установи з суб'єктами господарювання, а також негосподарськими організаціями (як вітчизняними, так і за участі іноземних інвесторів) з метою інтенсифікації процесів створення інноваційної продукції та реалізації її у виробництво, ефективного та раціонального використання наявного освітнього, наукового потенціалу, матеріально-технічної бази, інших ресурсів для розвитку інноваційної діяльності. Науковий парк може діяти на підставі засновницького договору та/або статуту, зареєстрованого у встановленому господарським законодавством порядку. Науковий парк використовує кошти, інше майно, якими його наділяють учасники, може використовувати централізовані кошти, виділені на фінансування відповідної програми, інноваційного проекту, а також кошти, які надходять з інших джерел, в порядку, передбаченому статутом. Загальні засади їх функціонування та особливості створення, діяльності та ліквідації регулюються Законом України «Про наукові парки» та іншими нормативно-правовими актами. На науковий парк дія господарського законодавства розповсюджується з урахуванням особливостей, передбачених для вищих навчальних закладів та/або наукових установ іншим законодавством». Відповідно, діючи ст. 127 вважати ст. 127¹.

1. Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні : Кабінет Міністрів України; Постанова, Програма від 2 лютого 2011 р. № 389 // Офіційний вісник України. — 2011. — № 28. — С. 94. — Ст. 1173.

2. Потеряйко А. И. Правовое положение учебно-научно-производственных организаций в системе высшего образования: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право» / А. И. Потеряйко / Харьковский юридический институт им. Ф. Е. Дзержинского. — Харьков, 1983. — 20 с.

3. Про наукові парки: Закон України № 1563-VI від 25 червня 2009 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2009. — № 51. — Ст. 757.

4. Атаманова Ю. Є. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави: монографія / Ю. Є. Атаманова. — Харків : Вид-во «ФІНН», 2008. — 424 с.

5. Мазур А. А. Современные инновационные структуры: монография / А. А. Мазур, И. Б. Гагауз. — Х.: СПД Либуркина А. М., 2005. — 348 с.

6. Гаман М. В. Державне регулювання інноваційного розвитку України: монографія / М. В. Гаман. — К.: Вид-во НАДУ, 2005. — 388 с.

7. Святоцький О. Д. Правове забезпечення інноваційної діяльності в Україні: питання теорії і практики / О. Д. Святоцький, П. П. Крайнев, С. Ф. Ревуцький; за ред. О. Д. Святоцького. — К.: ІнЮре, 2003. — 80 с.

8. Смеричевський С. М. Состояние и перспективы законодательного обеспечения инновационной деятельности в Украине: экономико-правовой аспект: монография / С. М. Смеричевский, Д. Е. Высоцкий. — Донецк: ВІК, 2004. — 124 с.

9. Атаманова Ю. Є. Теоретичні проблеми становлення інноваційного права України: монографія / Ю. Є. Атаманова. — Х.: Факт, 2006. — 256 с.

10. *Актуальні питання господарсько-правового забезпечення інноваційної політики держави* / [Задихайло Д. В., Атаманова Ю. Є., Мілаш В. С. та ін.]; за заг. ред. Д. В. Задихайла. — Х. : СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. — 256 с.

11. *Василенко М. Д.* Спеціальні господарсько-правові режими технопарків і технополісів: досвід України та зарубіжних країн: монографія / М. Д. Василенко; НУ «Одеська юридична академія». — Одеса: Сімекс-прінт, 2012. — 226 с.

12. *Сімсон О.* Правова модель публічно-приватного партнерства в інноваційній сфері: монографія / О. Сімсон. — Х.: Вид-во «Право», 2013. — 448 с.

13. *Положення про навчальний та навчально-науково-виробничий комплекси*: Наказ Міністерства освіти України від 19 січня 1994 р. № 13 [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. — Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>

14. *Спасибо-Фатеева І. В.* Особенности правового статуса инновационных компаний // Проблемы і перспективи інноваційного розвитку економіки. Матеріали XIII міжнародної науково-практичної конференції з інноваційної діяльності. НАН України, ЦИПИН ім. Г. М. Драгоманова и др. — Сімферополь, 2008. — С. 285–289.

15. *Про науковий парк «Київська політехніка»*: Закон України № 523-V від 22 грудня 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2007. — № 10. — Ст. 86.

16. *Щодо створення інноваційно орієнтованих консорціумів за участю ВНЗ*: Лист МОНУ від 15 лютого 2008 р. № 14/11-141 [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. — Режим доступу: [http://www.mon.gov.ua.](http://www.mon.gov.ua/) — Заголовок с екрана.

17. *Проект Закону України «Про вищу освіту»* [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту. — Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/>.

18. *Про затвердження Порядку погодження рішення про створення наукового парку*: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2010 р. № 93 // Офіційний вісник України. — 2010. — № 8. — С. 126. — Ст. 393.

19. *Ляшенко В. І., Землянкін А. І., Підоричева І. Ю., Бережна Т. Ф.* Перспективи розвитку наукових парків як елементів інфраструктури малого інноваційного підприємництва в Україні // Вісник економічної науки України. — 2012. — № 1. — С. 89–109.

20. *Митрофанов А. С.* Малые инновационные предприятия при вузах — первые результаты действия федерального закона № 217-ФЗ // Инновации. — 2010. — № 9(143). — С. 28–33.

21. *Проект Інноваційного кодексу України*. — Х.: Право, 2011. — 136 с. — П79 (Серія «Інноваційне суспільство і розвиток законодавства»).

22. *Щербина В. С.* Суб'єкти господарського права: монографія / В. С. Щербина. — К.: Юринком Інтер, 2008. — 264 с. — Бібліогр.: с. 248–263.